

DĂRMĂNEȘTI - CENTRU DE CERAMICĂ DIN DÂMBOVIȚA 1970-1994

IRINA PAI - Muzeul satului București

"Ceramica, arta lutului, este acel meșteșug multimilenar pe care, după unele mituri străvechi și credințe populare, omul l-ar fi furat divinității, folosindu-se de foc pentru a da vaselor grai și suflet."

Corina Nicolescu și Paul Petrescu, "Ceramica românească tradițională", Editura Meridiane, București, 1974.

Au trecut 20 de ani de când această carte a văzut lumina tiparului dar definiția dată ceramicii nu și-a pierdut prospețimea, pentru că ceramica a fost și va rămâne un punct de referință în arta populară românească. Și cum ar putea să nu fie așa când vezi formele de lut de o simplitate și un bun gust uluitoare, finețea decorului sau rafinamentul cromatic și peste acestea ca o încununare, fărâma de viață dăruită din sufletul olarului și prinsă de mâinile lui în acest pământ binecuvântat.

Materialul de față își propune să prezinte situația unui vechi centru de ceramică din Dâmbovița, după aproape un sfert de veac de la cercetarea întreprinsă de Dr. Georgeta Stoica și Corneliu Mirescu.

Satul Dărmănești situat pe drumul ce leagă orașele Ploiești și Târgoviște, important drum comercial în trecut, cuprins între două râuri: Prahova și Ialomița, localitatea reprezintă un vechi sat de olari cu o tradiție de peste un secol și jumătate.¹ Atestată documentar prin hrisoave și pomelnice bisericești în jurul anului 1400², comuna Dărmănești este formată azi din 3 sate: Dărmănești, care cuprinde 3810 locuitori, Mărginimea de Sus cu 1282 locuitori și Vlădeni - 2950 locuitori.

În "Monografia satului Dărmănești" Dumitru Popescu, autorul afirmă că olăritul ar fi început mai târziu, în Vlădeni, unde exista o familie de boieri pe nume Fărcășanu, care știa să ardă plumb și să facă smalt. Acest boier avea ca pasiuni sculptura și olăritul și se spune că el ar fi adus meșteșugul olăritului în localitate.³

La 1838 când s-a făcut catagrafia erau menționate 120 de familii de olari ⁴, între 1920-1930 numărul lor scade la aproximativ 75-80 de olari, în perioada 1954-1958 fiind circa 50, în 1970 aproximativ 30 de meșteri⁵, în 1993 -24, iar în aprilie 1994, numărul acestora reducându-se la 10 olari cu autorizație.

În Dărmănești ca și în celelalte centre ceramice din Dâmbovița se producea ceramică de uz: oale nesmălțuite, pentru fiert mâncarea sau vase mari brebenițe și cațaveici pentru untură și murături. Treptat, locul acestor vase a fost luat de piesele smălțuite - oale pentru lapte, ulcioare de diferite capacități, ghivece, care după cum afirma unul dintre olari - "se vând mai bine, sunt mai luxoase".⁶

În 1970 materia primă -pământul- se lua de pe Valea Prahovei și a Praoviței. Și azi, tot balastierele constituie principalele surse de aprovizionare cu lut, adică cu "pământ negru". Pentru oalele "roșii"-nesmălțuite - folosesc "pământ roșu" de la Ghildoveni sau "pământ galben" de la Părosu - izlazul comunei⁷. "Dar cine mai are nevoie azi de oale din-alea roșii, de oale din bătrâni?" se întreabă retoric olarul Cega Petre. Datorită apariției vaselor moderne pentru gătit, necesitatea producerii oalelor de pământ a scăzut, acestea dispărând aproape total din gama ceramicii executate azi în Dărmănești.

Odată transportat acasă sunt urmate aceleași procese de prelucrare a lutului dar, acum, intervine un element nou, care în 1970 nu

pătrunsese în sat - malaxorul electric confecționat de ei înșiși sau cumpărat. Datorită acestuia, primul "călcat cu picioarele" este eliminat, pământul călcându-se o singură dată.

Modelarea se face acum, spre deosebire de 1970, pe roată electrică. Pentru roata mică s-au târcol, materialul s-a modificat preferându-se lemnului de nuc sau fag - diverse metale care sunt cu mult mai rezistente. Axul metalic a rămas, fiind antrenat de un motor electric ale cărui turații se pot modifica în funcție de viteza necesară la modelare. Roata mare, deși continuă să fie o parte componentă a roții olarului, a fost scoasă din uz fiind rar utilizată numai pentru lucrări care necesită finețe.

Ustensilele folosite la modelare sunt pe lângă cele tradiționale ca: strugul, loca, porlogul și unele mai noi cum ar fi crivacul, care constă într-un cilindru de lemn a cărui suprafață exterioară este canelată, prin mijlocul acestui cilindru trecând o sârmă ce servește drept mâner, crivacul fiind folosit pentru executarea marginilor zimțate.

"Înfloratul" vaselor se execută și acum ca și în trecut tot de soțiile olarilor, printre uneltele folosite pe lângă pensulă și corn apărând cătruna (corn din lut) și mașina de înflorat (un recipient metalic, despărțit în 3-4 compartimente, în care se pun culori diferite).

Motivele zoomorfe semnalate acum 24 de ani au dispărut, locul lor fiind luat de motivele vegetale și geometrice dintre care putem aminti: linia ondulată, valul sau "coțișei", spirala denumită și "melcișori", "creanga de brad", "flori de câmp", "margarete", "crizanteme".

Și din punct de vedere cromatic există o schimbare, folosindu-se în mod constant la decorare albastrul - oxid cumpărat de la Corund. În ultimii ani a pătruns pe scară largă folosirea vopselelor top Duco, calitatea decorului acestor vase fiind extrem de slabă. Pentru prepararea culorilor se folosește râșnița care ca și roata electrică, este antrenată de un motor.

Cuptoarele au fost modificate, olarii construindu-și unele cu capacitate sporită, executate din cărămizi, bătute cu pământ la exterior. Lemnele folosite la arderi sunt cumpărate de la Ocolul Silvic din localitate, costul unei căruțe de lemn situându-se în aprilie 1994 între 40000-50000 lei. La acestea se adaugă și costul smaltului care se procură de pe piața neagră (datorită reducerii activității fabricii de la Baia Mare) prețul fiind de 1000lei/kg. Toate aceste cifre plus impozitul anual ce trebuie plătit de fiecare mic producător, sunt elemente care duc la descurajarea practicării acestui meșteșug. Îmbucurător este faptul ca fiii câtorva dintre olarii cu care am stat de vorbă, deoarece erau șomeri, au revenit acasă, lucrând alături de părinți și continuând tradiția. Și posibilitățile de desfacere a mărfii s-au modificat. Pe lângă târgurile tradiționale din județ sau piețele unor orașe din apropierea Dărmăneștiului: Ploiești, Târgoviște, Câmpina au apărut așa numitele "comenzi la domiciliu" cum ar fi cazul patronului Adrian Hododi care în 1993 angajase câțiva olari din localitate pentru a confecționa plăci ceramice și diverse alte piese de artizanat cu scopul exportării acestora.

Vaselor de capacitate mare le-au fost preferate cele de dimensiuni mai reduse, oalelor nesmălțuite - piesele smălțuite, roții simple - cea electrică, cerințele pieței, progresul, se fac resimțite și în acest domeniu, al olăritului, modificând, determinând configurația producției ceramice din acest centru.

¹ Dr. Georgeta Stoica, Corneliu Mirescu, "Dărmănești și Odobești - două centre de ceramică populară din județul Dâmbovița", 1970.

² Dumitru Popescu, "Monografia satului Dărmănești", 1934.

³ Idem.

⁴ Catagrafia de populație biraică și scutită din Țara Românească pe anul 1838, periodul al II-lea, Arhivele Statului București, nr. arh. 73, plasa Filipești.

⁵ Dr. Georgeta Stoica, Corneliu Mirescu, "Dărmănești și Odobești - două centre de ceramică din județul Dâmbovița", 1970.

⁶ Inf. Fănică Florea, 2 aprilie, 1994.

⁷ Inf. Cega Petre, 1 aprilie 1994.